

Література

1. Яковец Ю. В. Циклы. Кризиси. Прогнози. — М.: Наука, 1999. — 448 с.
2. Кондратьев Н. Д. Проблемы экономической динамики / Н. Д. Кондратьев; редкол.: Л. И. Абалкин и др. — М.: Экономика, 1989. — 526 с.
3. Туган-Барановський М. І. Основи політичної економії / М. І. Туган-Барановський; ред. С. М. Злупко. — Львів: Львів. нац. ун-т, 2003. — 628 с.

УДК338

В. М. Столярчук

ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ АНТИЦИКЛІЧНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ДОСВІД США

Як свідчить міжнародний досвід, серед важелів та інструментів антициклічного регулювання економіки, що їх реалізовували на практиці усі країни-ключові інноватори протягом другої половини ХХ століття, особливе місце посідає інноваційний механізм регулювання циклічних коливань ділової активності. На відміну від традиційних заходів монетарного, фіскального та інвестиційно-стимулюючого характеру, він зорієнтований на всебічну підтримку інноваційних зрушень в економіці через державне стимулювання інноваційної діяльності корпоративного сектору та розбудову ефективних національних інноваційних систем.

Реакцією на усвідомлення національними урядами розвинутих країн світу необхідності реалізації інноваційного механізму антициклічного регулювання стала істотна диверсифікація його важелів та інструментів, з-поміж яких найвищу ефективність продемонстрували коригування податкового і патентно-ліцензійного законодавства протягом періоду економічної рецесії, регулювання норми амортизаційних відрахувань та процесів трансферу технологій, а також стимулювання науково-технологічної кооперації великого та малого інноваційного бізнесу. При цьому ключовою формою реалізації перелічених інноваційних важелів антициклічного регулювання економіки стало державне програмування, як комплекс цілеспрямованих адміністративно-економічних і нормативно-правових важелів регулювання процесів переливу капіталу, а також територіального розподілу національної

ресурсної бази з метою створення нових галузей економіки, інтенсифікації науково-технічного прогресу, модернізації матеріально-технічної бази виробництва та забезпечення стійкого економічного розвитку.

У цьому зв'язку високої актуальності набуває узагальнення досвіду США щодо реалізації інноваційного механізму антициклічного регулювання економіки, оскільки саме ця країна є нині безперечним «фаворитом» технологічної революції та впевнено утримує лідерські позиції в усіх сегментах технологічного розвитку. Якщо аналізувати інноваційні заходи антициклічного регулювання американської економіки, то слід відзначити, що протягом другої половини ХХ ст. їх ієрархічна субординованість зазнала суттєвих змін. Йдеться про те, що якщо у 1950-х роках пріоритетними були інвестиційно-фінансові заходи, то у 1960-х — 1980-х роках — заходи податково-кредитного стимулювання інноваційної діяльності та забезпечення швидкої комерціалізації технологічних новинок. Так, ще у 1954 р. конгресом США було ухвалено 174-й розділ «Кодексу прибуткового оподаткування», згідно якого корпорації отримали право включати витрати на проведення НДДКР до поточних витрат на виробництво та вираховувати їх з обсягу оподаткованого прибутку. А в наступні тридцять років в країні було прийнято низку законів, спрямованих на нарощування технологічної експансії США на світові ринки на основі механізмів прискореної амортизації обладнання для НДДКР, запровадження податкових кредитів та податкових пільг для компаній, що проводять інноваційні розробки, зниження податкової ставки на приріст їхнього капіталу, компенсацій інноваційним підприємствам витрат, пов'язаних з налаштуванням інформаційного забезпечення, зі встановленням контактів із зарубіжними партнерами, з участю підприємств у міжнародних виставках і ярмарках, з організацією маркетингової діяльності, компенсації банківського проценту в цілому або частинами у випадку спрямування позики на фінансування інвестицій у технологічні інноваційні зміни та ін.

Інноваційний механізм антициклічного регулювання економіки США отримав потужного імпульсу розвитку у 1990-х роках як реакція американського уряду на загострення конкуренції на глобальному ринку, скорочення зайнятості економічно активного населення, різке погіршення показників економічної динаміки та продуктивності праці. Ці кризові явища в економіці долалися насамперед технічним переоснащенням підприємств, оновленням технологічної структури національного виробництва, змінами на-

прямів техніко-економічного розвитку суспільства та збільшенням частки наукомістких галузей промисловості.

З огляду на це, з 1990-х років державна інноваційна політика США зазнала суттєвої диверсифікації на основі запровадження якісно нових інноваційних інструментів антициклічного регулювання, зокрема науково-технологічного прогнозування (форсайт) та стимулювання приватного інвестування у процеси розробки та комерціалізації фундаментальних досліджень. При цьому основними елементами інноваційної політики США, що в сукупності формують механізм реалізації державної науково-технічної політики, з цього часу стали визначення пріоритетів науково-технічного розвитку відповідно до головних цілей загальнодержавної стратегії розвитку та прогнозування науково-технічного розвитку.

Ці заходи були вперше реалізовані у довгостроковій програмі реформ адміністрації Б. Клінтона, яка була схвалена конгресом США у 1993 р. Ключовим компонентом цієї програми стала реалізація системи заходів щодо забезпечення глобального технологічного лідерства США як через зростання частки державних витрат у фінансуванні НДДКР, так і формування якісного інституційного середовища для інноваційної діяльності приватного сектора, вдосконалення фінансового механізму трансферу нових технологій та формування робочої сили, здатної брати участь в економіці, яка ґрунтується на знаннях. Так, саме за часів керівництва Б. Клінтона частка федерального уряду США у фінансуванні витрат на НДДКР досягла майже 50 %, держава приймала безпосередню участь у будівництві великих науково-дослідних центрів та лабораторій з наступною їх передачею монополістичному сектору, створювала науко- і капіталомісткі галузі промисловості, видавала державні замовлення на НДДКР, готувала наукові кадри та реалізовувала інші заходи, що стимулювали інноваційну активність.

І це не випадково, адже саме досвід США яскраво демонструє неспроможність інституту ринку забезпечувати стратегічне управління науково-технологічним розвитком з точки зору формування інноваційних конкурентних переваг держави на глобальному ринку. Тож цілком закономірно, що найважливішою структурною складовою національної інноваційної системи США є нині уряд, який покликаний стимулювати інноваційну активність бізнесу, формувати якісне інституційне середовище, фінансувати фундаментальні дослідження та удосконалювати фінансові механізми трансферу нових технологій. При цьому найважливішою функцією уряду є інвестування фундаментальних досліджень і

розвиток нових технологій, оскільки навіть великомасштабні витрати приватного сектору у прикладні дослідження не здатні дати високого результату в силу суттєвих відмінностей у мотиваційних установках корпорацій та суспільства.

УДК 338

Я. М. Столярчук

МОНОПОЛІЗАЦІЯ КАПІТАЛУ І ВИРОБНИЦТВА ЯК КЛЮЧОВИЙ КОМПОНЕНТ МЕХАНІЗМУ ГЛОБАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЦИКЛУ

Прикметною ознакою національного та світового економічного розвитку останніх двох століть є його циклічність, яка набуває свого вираження у регулярних коливаннях рівня ділової активності, постійній зміні диспозиції країн на економічній карті світу, нагромадженні економічних диспропорцій, перманентних економічних рецесіях та ін. У цьому зв'язку слід відзначити, що світова капіталістична економіка, навіть вступивши у глобалізаційну фазу свого розвитку, так і не позбавилась іманентних їй за природою суперечностей, як притаманних безпосередньо процесам виробництва, розподілу, обміну і споживання, так і між окремими фазами суспільного відтворення. І хоча в рамках глобального відтворювального процесу кожна з його фаз характеризується відносною самостійністю розвитку, проте на початку ХХІ ст. ця відокремленість досягла настільки великих масштабів, що за умов стихійності суспільного виробництва викликала небачене дотепер нагромадження територіальних та секторально-галузових диспропорцій між виробництвом і споживанням.

І все ж таки в системі капіталістичних суперечностей, котрі обумовили першу глобальну економічну кризу 2007—2009 рр., домінуюча роль належить основній суперечності капіталізму, а саме: між приватною власністю на засоби виробництва і суспільним характером праці. Адже, будучи діалектичним синтезом всієї системи капіталістичних суперечностей, вона здатна розкрити глибинну причину глобальної економічної кризи — критичне нагромадження дисбалансу між глобальним платоспроможним попитом та глобальним пропонуванням товарів і послуг в силу того, що основні активи зосереджені в руках міжнародної фінансово-олігархічної буржуазії, а головними споживачами ринкової